

Брошура о: Посматрању избора и помоћ особама са инвалидитетом да учествују на изборима

Лако разумљиве
информације

**Брошура о:
Посматрању избора
и помоћ особама
са инвалидитетом да
учествују на изборима**

**Лако разумљиве
информације**

Овај приручник је првобитно објавила Канцеларија ОЕБС за демократске институције и људска права (ОДИХР) 2017. године под насловом [Приручник о посматрању и подстицању учешћа особа са инвалидитетом на изборима.](#)

Ова лако разумљива верзија урађена је у оквиру Пројекта подршке изборима на Западном Балкану, који финансирају Европска Унија и Аустријска агенција за развој. Погледајте оригиналну верзију, као дефинитивну и званичну верзију.

Овај приручник је у складу са европским стандардима за олакшано читање и разумевање информација.

Сазнајте више на: www.inclusion-europe.eu/easy-to-read/

Садржај	Страна
----------------	---------------

Увод	4
-------------	----------

ЦРПД (Конвенција о правима особа са инвалидитетом) и други важни међународни документи	14
---	-----------

Препреке за учествовање на изборима	26
--	-----------

Различите фазе избора	31
------------------------------	-----------

Рад ОДИХР	47
------------------	-----------

Контакти	53
-----------------	-----------

УВОД

Организација за европску безбедност и сарадњу скраћено се зове **ОЕБС**.

Канцеларија ОЕБС за демократске институције и људска права скраћено се зове **ОДИХР**.

ОДИХР је део ОЕБС-а.

ОДИХР сматра да је важно да особе са инвалидитетом имају прилику да учествују на изборима.

Посматрачи током процеса избора

Особе зване **посматрачи избора ОДИХР** имају задатак да проверавају да ли су избори у складу са **међународним законима**.

Међународни закони су правила између различитих земаља која се морају поштовати.

Посматрачи избора ОДИХР имају задатак да провере да ли особе са инвалидитетом имају прилику да учествују на изборима.

Ова брошура читаоцима говори о стварима које помажу особама са инвалидитетом да учествују на изборима.

Ова брошура упућује посматраче ОДИХР-а како да провере да ли особе са инвалидитетом добијају прилику да учествују на изборима.

Инвалидитет

Око милијарду људи на свету има неки **инвалидитет**.

Особе са **инвалидитетом** имају различите потребе.

Особи са **физичким инвалидитетом** је тешко да се креће.

Особа са физичким инвалидитетом може да користи инвалидска колица.

Особи са **сензорним инвалидитетом** може бити тешко да види (слепе и слабовиде особе).

Особи са **сензорним инвалидитетом** може бити тешко да чује (глуве и наглуве особе).

Особа са **психосоцијалним инвалидитетом** може да се ментално осећа лоше.

То значи да се ове особе могу осећати забринуто или тужно.

Особи са **интелектуалним инвалидитетом** може бити тешко да научи неке ствари.

Особе са инвалидитетом су **разноврсна** група.

Разноврсност значи да се и људи са инвалидитетом разликују једни од других.

Особе са инвалидитетом имају различите потребе.

Особе са инвалидитетом не размишљају на исти начин.

Особе са инвалидитетом имају различите идеје.

Особе са инвалидитетом имају различите **приоритете**.

Приоритети су ствари које су некој особи најважније.

Морамо да разумемо да су особе са инвалидитетом међусобно различите.

То ће помоћи да обезбедимо да особе са инвалидитетом учествују на изборима на начин који њима одговара.

Свет се стално мења.
Људи уче да на нове начине размишљају о одређеним стварима.

У прошлости смо говорили да су доброта и добротинство начин да се помогне особама са инвалидитетом.

Сада знамо да особе са инвалидитетом имају иста права као и сви људи.

То се зову **људска права**.

Постоји документ под називом **Конвенција о правима особа са инвалидитетом**.

Конвенцију о правима особа са инвалидитетом донеле су Уједињене Нације и њен скраћени назив на енглеском је **ЦРПД**.

ЦРПД је правни документ о људским правима особа са инвалидитетом.

ЦРПД нам говори да особе са инвалидитетом имају иста права као и сви остали људи.

Део ЦРПД-а под називом **члан 29** нам говори да особе са инвалидитетом имају право да учествују у политици и изборима.

Део ЦРПД-а, под називом **члан 12** говори о прихватању одлука које доносе особе са инвалидитетом.

Члан 12 такође говори о томе да особама са инвалидитетом треба да се пружи одређена помоћ у доношењу одлука.

Добијање помоћи за доношење одлука назива се **одлучивање уз подршку**.

Посматрачи током процеса избора

Посматрачи избора ОДИХР треба да провере да ли је оно што земље раде у складу са оним што ЦРПД каже.

Особа са инвалидитетом може да учествује на изборима на различите начине:

Можете да учествујете у политици када сте **кандидат на изборима**.

Кандидат на изборима је особа која жели да се бави политиком и ради као политичар. Кандидат на изборима жели да људи гласају за њега или њу.

Можете да учествујете у политици и када учествујете у **предизборној кампањи**.

Предизборна кампања је време пред изборе када политичари позивају људе да гласају за њих.

Можете да учествујете на изборима и када **гласате** за одређене кандидате.

**Постоје четири дела
ове брошуре**

Поглавље 1. говори о ЦРПД и другим важним правним документима из целог света.

Поглавље 2. говори о препрекама са којима се суочавају особе са инвалидитетом на изборима.

Препреке су ствари које отежавају или онемогућавају особама са инвалидитетом да учествују на изборима.

Поглавље 2. такође говори о томе како се особама са инвалидитетом може помоћи да превазиђу те препреке.

Поглавље 3. говори о свакој појединачној фази избора.

Поглавље 3. такође говори о стварима које посматрачи избора ОДИХР треба да провере у свакој фази избора.

Поглавље 4. говори о различитим начинима на које посматрачи избора ОДИХР могу да проверавају изборе.

Поглавље 4. говори и о томе како ОДИХР помаже владама.

**Поглавље 1.
ЦРПД и други важни
међународни документи**

Током година су написани многи важни документи о особама са инвалидитетом које учествују у политици.

Неки од тих докумената су идеје и планови.

Неки од тих докумената су **правни документи**.

Правни документи говоре о правилима која морамо да поштујемо.

ЦРПД садржи највише информација о особама са инвалидитетом које учествују у свакодневном животу и политици.

ОЕБС каже да је плуралистичка демократија најбољи начин да постоји демократија и правичност за све групе људи.

Плуралистичка демократија значи да су различите групе људи заступљене у политици и јавној дебати.

ЦРПД каже да је важно разговарати са особама са инвалидитетом о законима и политикама о инвалидитету.

Важно је да се прибаве мишљења особа са инвалидитетом о тим законима и политикама.

ЦРПД каже да особе са инвалидитетом треба да имају могућност да користе сва јавна места и услуге на исти начин као и остали људи.

То се зове **приступачност**.

ЦРПД каже да информације морају да буду приступачне тако да сви људи могу да их добију и разумеју.

То се исто зове **приступачност**.

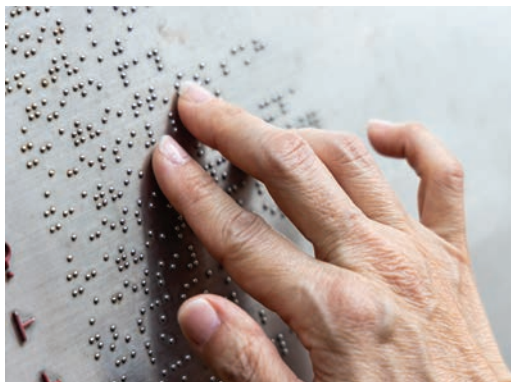
Звучне информације су информације које можете да чујете.

Подкаст је врста звучне информације која се слуша путем интернета.

Визуелне информације су информације које можете да видите.

Плакат је врста визуелних информација.

Тактилне информације су информације које можете да додирнете.

Брајево писмо је врста тактилних информација.

Текст писан великим словима чини информације приступачнијим.

Лако разумљиве информације су информације које су писане обичним језиком.

Лако разумљиве информације садрже слике.

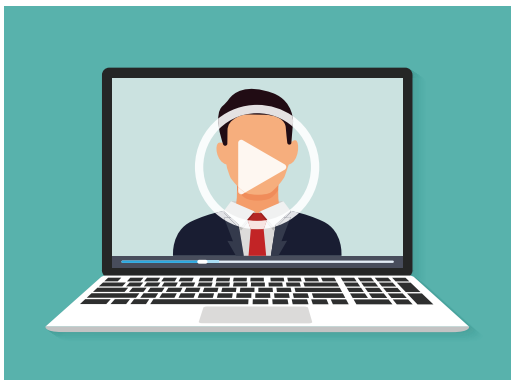

Аудио-визуелне информације садрже информације које можете истовремено да чујете и видите.

Видео запис је врста аудио-визуелних информација, односно оних информација које можете и да видите и да чујете.

Информације треба да су постављене на приступачним местима.

Информације могу да се поставе на Интернет тако да особе које не могу да путују ипак могу да буду укључене.

ЦРПД каже да:

- Информације
- Места и
- Услуге
- Производи

треба да буду израђени по **универзалном дизајну**.

Универзални дизајн значи да су различита окружења осмишљена и направљена тако да сви људи могу да их користе и разумеју.

Понекад особа може да има додатне потребе.

Те додатне потребе значе да ће информације, производи, места или услуге морати да се прилагоде за потребе те особе.

Те измене се зову **разумно прилагођавање**.

Разумно прилагођавање су измене информација, производа, услуга или места како би сви људи могли да их користе.

Део ЦРПД под називом **члан 29.** говори о особама са инвалидитетом које учествују у политици и изборима.

Члан 29. говори о томе да лако разумљиве информације треба да буду доступне у свакој фази избора.

Члан 29. каже да **бирачка места** морају да буду приступачна за особе које користе инвалидска колица.

Бирачко место је место на које особа излази да гласа на изборима.

ЦРПД каже да је најбоље да особе са инвалидитетом гласају на бирачким местима заједно са свим осталим бирачима.

То омогућава да те особе могу тајно да гласају.

Тајно гласање је важан део демократије.

Члан 29. каже да особе са визуелним сметњама треба да имају могућност да гласају на бирачком месту користећи **помагало за гласање**.

Помагала за гласање су ствари које омогућавају или олакшавају особи са инвалидитетом да гласа.

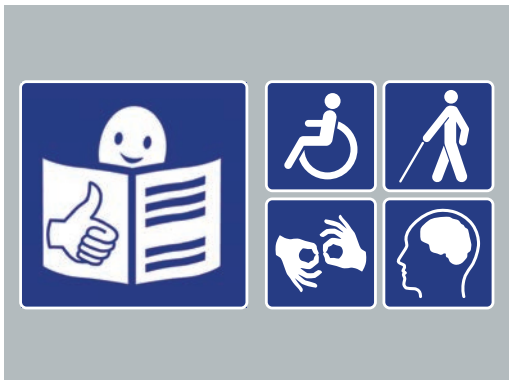
Члан 29. такође каже да особи са инвалидитетом приликом гласања на бирачком месту може да помогне особа коју сама изабере.

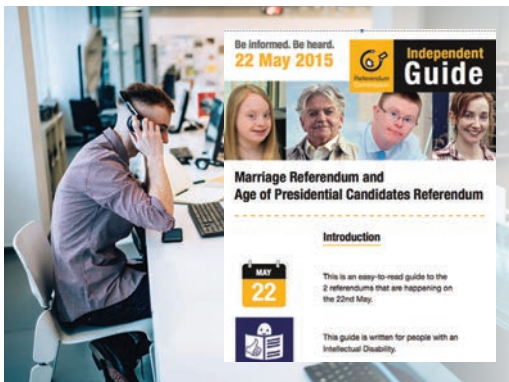
Политички састанци морају да се одржавају на местима која су приступачна за особе са инвалидитетом.

То такође значи да људи могу да учествују на састанцима користећи интернет.

Информације на политичким састанцима морају да буду приступачне, како би особе са инвалидитетом могле да их разумеју.

Информације које политичке странке и кандидати пружају морају да буду приступачне како би особе са инвалидитетом могле да их разумеју.

Када особе са инвалидитетом разумеју различите информације о политици, тада могу и да направе информисан избор.

STEREOTYPE

Понекад људи мисле да особе са инвалидитетом нису заинтересоване за изборе.

То се зове **стереотип**.

Стереотип је неко уверење или мишљење о групи људи. Стереотипи често могу да буду погрешни и штетни за те групе људи.

ЦРПД жели да осигура да особе са инвалидитетом не буду третиране на тај начин.

ЦРПД жели да **медији** приказују особе са инвалидитетом као учеснике у политици.

12

Део ЦРПД, под називом **члан 12**, говори о прихватању одлука које доносе особе са инвалидитетом.

Члан 12, такође говори о томе да се особама са инвалидитетом треба да се пружи одређена помоћ у доношењу одлука.

Добијање помоћи за доношење одлука назива се **одлучивање уз подршку**.

Европски суд за људска права је суд који разматра притужбе људи који кажу да им је њихова земља одузела једно или више њихових људских права.

Тај суд се скраћено зове **ЕСЉП** на српском језику.

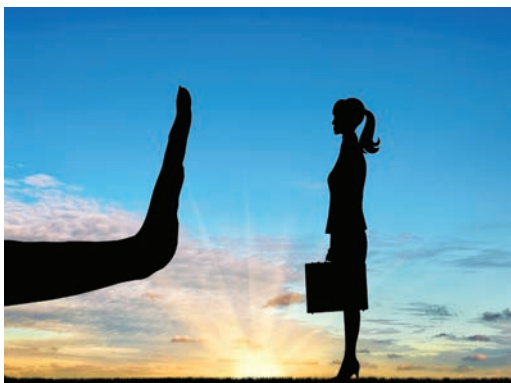
Оно што ЕСЉП каже важно је и тиче се свих земаља у Европи.

ЕСЉП разматрао је питања о особама са инвалидитетом у Мађарској.

Тај случај је познат под називом Киш против. Мађарске (2010).

Право гласа је у том случају одузето људима због тога што имају интелектуални инвалидитет.

ЕСЉП је рекао да особама са инвалидитетом не може да се забрани да гласају.

ЕСЉП је рекао да особа са инвалидитетом може да буде тестирана да би се видело да ли је у стању да гласа.

Важне организације имају различита тумачења о правима особа са инвалидитетом.

ЦРПД каже да је процењивање (тестирање) да ли је особа са инвалидитетом у стању да гласа дискриминација.

ЦРПД каже да сви људи са инвалидитетом имају право гласа.

ЦРПД се не слаже са ставом ЕСЉП-а о тестирању особа са инвалидитетом.

Поглавље 2

Препреке за учествовање на изборима

Тешко је доћи до информација о броју особа са инвалидитетом које гласају на изборима.

Према неким информацијама, особе са инвалидитетом **недовољно су заступљене** у свим фазама избора.

Недовољно заступљене значи да нема довољно људи са инвалидитетом који учествују на изборима.

Особе са инвалидитетом су недовољно заступљене као:

- Гласачи
- Кандидати
- Политичари
- Посматрачи избора
- Изабрани функционери – политичари који чине власт
- Особље у бирачким телима – људи који воде изборе

STEREOTYPE

Неки од разлога због којих особе са инвалидитетом не учествују на изборима су:

- Законске препреке – то значи да закони неке земље отежавају или онемогућавају особама са инвалидитетом да учествују на изборима.
- Негативни стереотипи и предрасуде о особама са инвалидитетом.
- Информације о учествовању на изборима нису приступачне.
- Особе са инвалидитетом немају довољну подршку да би могле да учествују у изборима.
- Нема довољно дискусије са особама са инвалидитетом.

Организације особа са инвалидитетом скраћено се зову организације **ОСИ**.

Организације ОСИ говоре о препрекама са којима се суочавају особе са инвалидитетом.

Одлуке и политике донете заједно са организацијама ОСИ од велике су помоћи особама са инвалидитетом.

Организације особа са инвалидитетом кажу да особе са инвалидитетом не учествују на изборима због дискриминације.

То значи да су особе са инвалидитетом **још више искључене** из друштва.

Када су људи **искључени** то значи да су изостављени из нечега.

Особе са инвалидитетом нису **консултоване** око питања која утичу на њих.

Консултовати значи затражити мишљење особа са инвалидитетом.

„**Ништа о нама без нас**“ је назив кампање и мото инвалидског покрета у свету.

„**Ништа о нама без нас**“ је кампања која се залаже да особе са инвалидитетом увек буду укључене у доношење важних одлука о питањима инвалидитета.

ЦРПД каже да особе са инвалидитетом и **организације особа са инвалидитетом** морају да учествују у доношењу одлука.

Жене са инвалидитетом суочавају се са многим препрекама за учешће на изборима.

Нема довољно жена са инвалидитетом које учествују у политици и изборима.

Жене са инвалидитетом су **недовољно заступљена група** у политици.

О темама које су важне за жене са инвалидитетом не говори се довољно.

Те теме подразумевају могућност да учествују у политици и да контролишу сопствене животе.

Теме које су важне за жене са инвалидитетом могле би да буду заборављене.

Поглавље 3

Различите фазе избора

Посматрачи избора ОДИХР морају да размишљају о томе која су најважнија питања за особе са инвалидитетом које учествују на изборима.

У овој брошури је списак најважнијих питања за посматраче у свакој фази избора.

1. Предизборна фаза – то је период пре одржавања избора.

ОДИХР је институција ОЕБС.

57 земаља су чланице ОЕБС-а.

ОДИХР посматра изборе у тим земљама.

Само неколико земаља ОЕБС-а има законе о особама са инвалидитетом које учествују на изборима.

Многе земље не сматрају да је непостојање универзалног дизајна дискриминација.

Многе земље не препознају да је непостојање разумног прилагођавања дискриминација.

9

Посматрачи избора ОДИХР морају да провере да ли се поштује члан 9 ЦРПД.

Члан 9. ЦРПД говори о приступачности.

Места на којима се одвијају кампање и гласање морају да буду приступачна.

Неке важне ствари које треба да постоје су:

- Рампе
- Паркинг за особе са инвалидитетом
- Тоалетни простори приступачни за особе које користе инвалидска колица
- Знакови на просторијама.

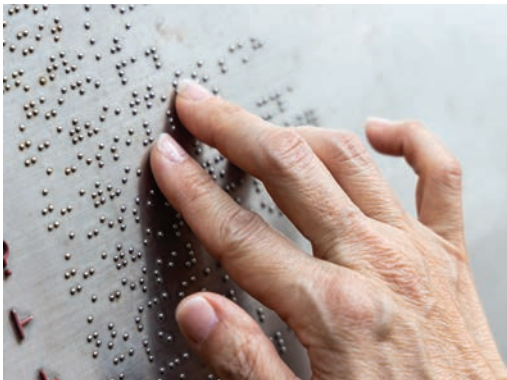

Информације о изборима морају да буду приступачне.

Пре избора људи морају да знају које су ствари на располагању као помоћ у гласању за особе са инвалидитетом.

На располагању би требало да постоје асистивни уређаји и помагала за мобилност.

Асистивни уређаји за гласање су ствари које омогућавају или олакшавају особи са инвалидитетом да гласа. Помагало за мобилност је асистивни уређај који помаже људима да се крећу.

Члан 2. ЦРПД говори о различитим начинима комуникације са различитим групама људи.

Информације о изборима морају да буду у тактилном, звучном и визуелном формату.

Тактилне информације су информације које можете да додирнете.

Брајево писмо је врста тактилних информација.

Звучне информације су информације које можете да чујете.

Подкаст је врста звучне информације која се слуша преко интернета.

Визуелне информације су информације које можете да видите.

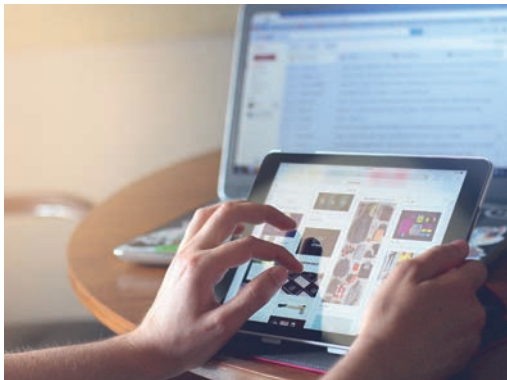
Плакат је врста визуелних информација.

Текст писан великим словима чини информације приступачнијим.

Лако разумљиве информације су информације које су написане једноставним језиком.

Лако разумљиве информације садрже слике.

Аудио-визуелне информације садрже информације које можете истовремено и да чујете и да видите.

Видео запис је врста аудио-визуелних информација.

Информације на интернет страницама о изборима морају да поштују посебна правила како би те странице биле приступачне.

Посматрачи ОДИХР проверавају да ли су гласачки листићи приступачни свим особама са инвалидитетом.

Члан 9. ЦРПД каже да је људима који раде на изборима потребна обука о питањима инвалидитета.

Пре доношења одлука о питањима инвалидитета, потребно је консултовати особе са инвалидитетом.

Консултовати особе са инвалидитетом значи питати их за њихово мишљење.

Особама са инвалидитетом ће можда бити потребно више времена од других група да дају своје мишљење.

Консултовање особа са инвалидитетом требало би да се дешава често.

То ће помоћи да се прибаве мишљења особа са инвалидитетом.

О правилима за одржавање избора требало би консултовати организације ОСИ.

Посматрачи током процеса избора

Посматрачи избора ОДИХР морају да провере да ли су организације ОСИ консултоване о спровођењу избора.

Посматрачи ОДИХР морају да провере да ли у земљи постоје неки закони који кажу да особа са инвалидитетом не може да гласа.

У неким земљама постоје закони који кажу да особа са инвалидитетом не може да буде кандидат на изборима.

Када особа са инвалидитетом нема право да учествује на изборима, може да упути званичну жалбу.

Медији морају да консултују организације ОСИ.

Организације ОСИ могу да помогну медијима да провере да ли су информације о изборима приступачне.

ЦРПД каже да медији морају да едукују јавност о гласању на изборима.

Та едукација мора да буде приступачна особама са инвалидитетом.

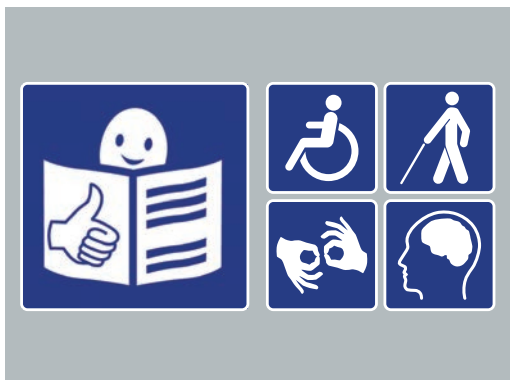

Посматрачи ОДИХР морају да провере да ли је особама са инвалидитетом на приступачан начин омогућено да се региструју за гласање.

Политичка странка је група политичара који раде заједно зато што имају исте приоритете и идеје.

Особе са инвалидитетом такође могу да буду чланови политичке странке.

Политичке странке би требало да информације о својим плановима учине приступачним.

То помаже да особе са инвалидитетом могу да направе информисан избор.

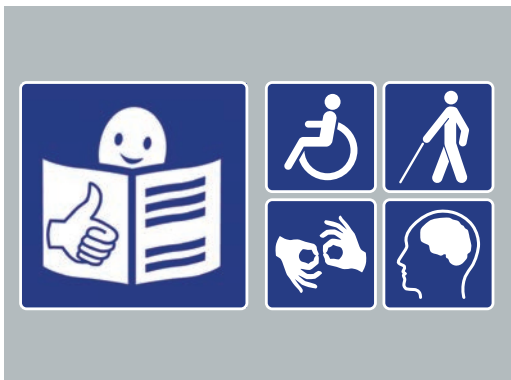
Може бити потребно да политичке странке пруже додатну помоћ и новац како би помогле особи са инвалидитетом да буде кандидат на изборима.

Кандидату за изборе који је особа са инвалидитетом може бити потребно **разумно прилагођавање** као што је персонални асистент или преводац на знаковни језик.

2. Дан избора – то је дан када људи гласају на изборима.

ЦРПД каже да избори морају да се организују на приступачан начин.

ЦРПД каже да морају да се поштују принципи **универзалног дизајна**.

Бирачка места морају да буду приступачна за све особе са инвалидитетом.

Информације о гласању морају да буду приступачне за све особама са инвалидитетом.

Посматрачи избора ОДИХР треба да провере да ли особе са инвалидитетом могу да добију помоћ за гласање ако им је потребна.

Гласачки материјали и опрема морају да буду универзалног дизајна.

Особама са умањеним визуелним способностима можда ће бити потребни:

- Лупа
- Тактилни гласачки листићи
- Водичи за гласање на Брајевом писму

Особама са различитим врстама инвалидитета можда ће бити потребна особа коју сами изаберу да им помогне при гласању.

Важно је да ту особу изабере сама особа са инвалидитетом.

Ако особи са инвалидитетом помаже при гласању неко други, као што је службеник на гласачком месту, то може да значи да гласање није тајно.

Посматрачи избора ОДИХР треба да провере шта закон каже о гласању уз асистенцију.

Посматрачи избора ОДИХР морају да провере да ли је гласање неке особе тајно.

ЦРПД каже да је најбоље да особе са инвалидитетом гласају на бирачким местима заједно са свим осталим бирачима.

Понекад то није могуће.

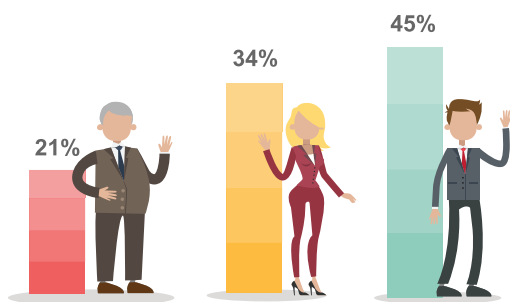

Посматрачи избора ОДИХР морају да провере да ли је могуће да се гласа на друге начине.

Други начини гласања су гласање поштом или електронски.

Посматрачи избора ОДИХР морају да провере да ли се ти други начини гласања спроводе на најбољи начин.

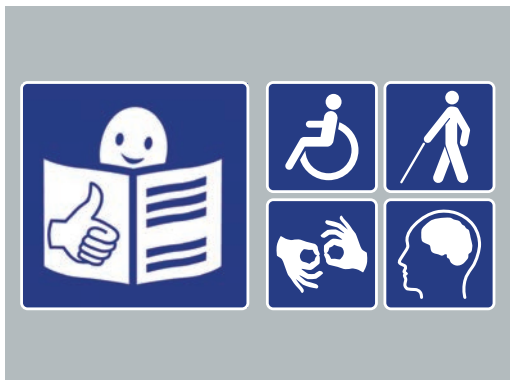

3. Постизборна фаза – то је фаза након што су људи гласали.

Важно је да особе са инвалидитетом сазнају за резултате избора **у реалном времену**.

Реално време је време када да се изборни резултати саопште јавности.

Изборни резултати морају да се дају у приступачним форматима да би их особе са инвалидитетом разумеле.

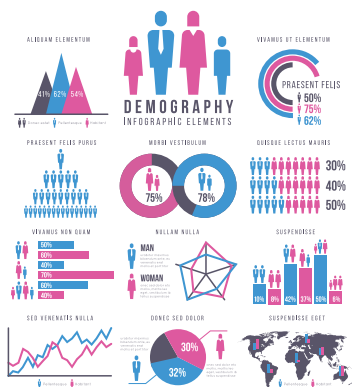

Члан 13. ЦРПД говори о томе да особе са инвалидитетом морају да уживају једнак третман као и остали грађани.

Посматрачи ОДИХР морају да провере да ли постоји начин да особе са инвалидитетом могу да се жале ако нешто није у реду у вези са изборима.

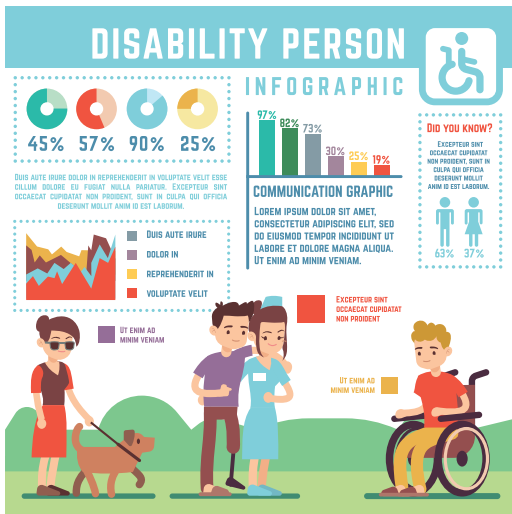

ЦРПД се брине да су особе са инвалидитетом **недовољно заступљене** као кандидати и у јавним организацијама.

Важно је да се прикупе и објаве информације о томе колико је особа са инвалидитетом било међу кандидатима на изборима.

Важно је да се прикупе и објаве информације о томе колико је особа са инвалидитетом у бирачком списку.

Било би корисно када би све информације о особама са инвалидитетом које учествују на изборима биле организоване у различите делове.

Различити делови информација говоре о различитим врстама особа са инвалидитетом.

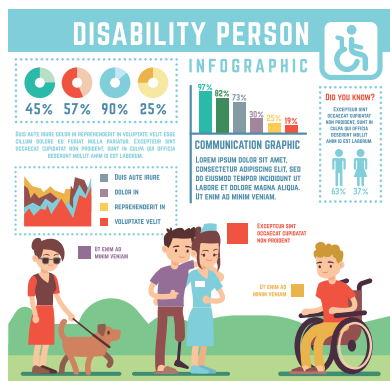
Различите информације могу да се користе да би гласање било приступачније свим особама са инвалидитетом.

Поглавље 4

Рад ОДИХР

Особе са инвалидитетом које учествују на изборима важан су део ЦРПД-а.

Важно је да се прикупе информације о особама са инвалидитетом које учествују на изборима.

Посматрачи током процеса избора

ОДИХР шаље посматраче избора на различита места да виде да ли особе са инвалидитетом могу да учествују на изборима.

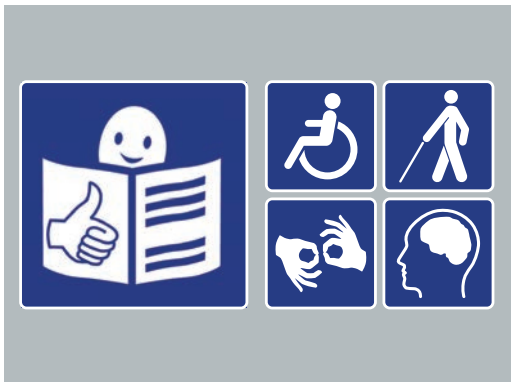

Организације ОСИ и грађани посматрачи такође могу да помогну у прикупљању информација у некој земљи.

Најважнија питања за особе са инвалидитетом да учествују на изборима су:

- да имају стварну шансу да буду кандидати

- да добију приступачне информације о изборима,

- да могу да гласају без препрека

- да сазнају резултате избора у приступачном формату.

ОДИХР шаље мисију за процену потреба у неку земљу пре избора.

Мисија за процену потреба проверава предизборне радње и предлаже да ли би ОДИХР требало да посматра изборе.

Мисија за процену потреба састаје се са организацијама ОСИ.

Након посматрања избора, ОДИХР пише извештај о томе.

У извештају се наводи да ли су особе са инвалидитетом могле да учествују на изборима које је ОДИХР посматрао.

Накнадно праћење

ОДИХР прати земље у којима је посматрао изборе.

Својим **активностима праћења** ОДИХР покушава да учини изборе приступачнијим.

Избори могу да буду бољи када су особе са инвалидитетом део политике и избора.

Учешће недовољно заступљених група у политици је важно.

ОДИХР жели да укључи недовољно заступљене групе у побољшање избора.

ОДИХР жели да обезбеди да недовољно заступљене групе буду више ангажоване на будућим изборима.

ОДИХР жели да се консултује са организацијама ОСИ о томе како да се избори унапреде.

ОДИХР жели да се националне владе такође консултују са организацијама ОСИ о питањима инвалидитета.

ОДИХР жели да националне владе ускладе своје активности са оним што ЦРПД каже.

Посматрање избора од стране ОДИХР помаже владама да знају више о начинима како да помогну особама са инвалидитетом да учествују на изборима.

Посматрање избора од стране ОДИХР значи да ОДИХР надгледа изборе.

Избори се надгледају да би се проверило да ли особе са инвалидитетом имају прилику да учествују на изборима.

Посматрање избора од стране ОДИХР помаже владама да прате шта су одредбе ЦРПД-а о изборима.

Ова брошура помаже да се објасне начини како да се обезбеди да особе са инвалидитетом могу да учествују на изборима.

Контакти

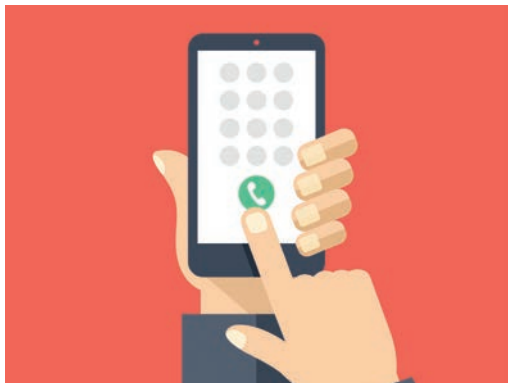

За више информација посетите
OSCE.org/ОДИХР

Или можете да сазнаете више ако
нас контактирате на:

Е-пошта:
office@odihr.pl

Телефон:
+48 22 5200 600

Поштанска адреса:
OSCE/ODIHR
ul. Miodowa 10
00-251 Варшава, Пољска

**Brošura o:
Posmatranju izbora
i pomoć osobama
sa invaliditetom da
učestvuju na izborima**

**Lako razumljive
informacije**

**Brošura o:
Posmatranju izbora
i pomoć osobama
sa invaliditetom da
učeštvuju na izborima**

**Lako razumljive
informacije**

Ovaj priručnik je prvobitno objavila
Kancelarija OEBS za demokratske institucije
i ljudska prava (ODIHR) 2017. godine pod naslovom
[Priručnik o posmatranju i podsticanju
učešća osoba sa invaliditetom na izborima.](#)

Ova lako razumljiva verzija urađena je u okviru Projekta
podrške izborima na Zapadnom Balkanu, koji finansiraju
Evropska Unija i Austrijska agencija za razvoj. Pogledajte
originalnu verziju kao definitivnu i zvaničnu verziju.

Ovaj priručnik je u skladu sa evropskim standardima za
olakšano čitanje i razumevanje informacija.

Saznajte više na: www.inclusion-europe.eu/easy-to-read/

Sadržaj

Strana

Uvod	4
CRPD (Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom) i drugi važni međunarodni dokumenti	14
Prepreke za učestvovanje na izborima	26
Različite faze izbora	31
Rad ODIHR	47
Kontakti	53

Uvod

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju skraćeno se zove **OEBS**.

Kancelarija OEBS za demokratske institucije i ljudska prava skraćeno se zove **ODIHR**.

ODIHR je deo OEBS-a.

ODIHR smatra da je važno da osobe sa invaliditetom imaju priliku da učestvuju na izborima.

Posmatrači tokom procesa izbora

Osobe zvane **posmatrači izbora ODIHR** imaju zadatak da proveravaju da li su izbori u skladu sa **međunarodnim zakonima**.

Međunarodni zakoni su pravila između različitih zemalja koja se moraju poštovati.

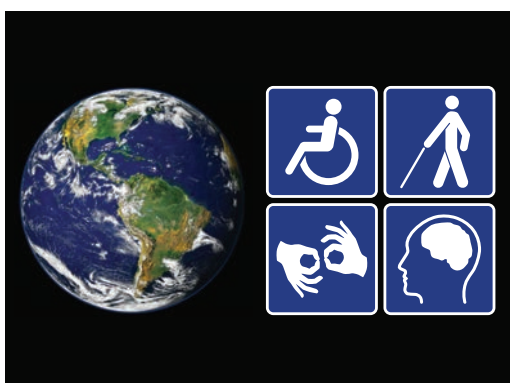
Posmatrači izbora ODIHR imaju zadatak da provere da li osobe sa invaliditetom imaju priliku da učestvuju na izborima.

Ova brošura čitaocima govori o stvarima koje pomažu osobama sa invaliditetom da učestvuju na izborima.

Ova brošura upućuje posmatrače ODIHR-a kako da provere da li osobe sa invaliditetom dobijaju priliku da učestvuju na izborima.

Invaliditet

Oko milijardu ljudi na svetu ima neki **invaliditet**.

Osobe sa **invaliditetom** imaju različite potrebe.

Osobi sa **fizičkim invaliditetom** je teško da se kreće.

Osoba sa fizičkim invaliditetom može da koristi invalidska kolica.

Osobi sa **senzornim invaliditetom** može biti teško da vidi (slepe i slabovide osobe).

Osobi sa **senzornim invaliditetom** može biti teško da čuje (gluve i nagluve osobe).

Osoba sa **psihosocijalnim invaliditetom** može da se mentalno oseća loše.

To znači da se ove osobe mogu osećati zabrinuto ili tužno.

Osobi sa **intelektualnim invaliditetom** može biti teško da nauči neke stvari.

Osobe sa invaliditetom su **raznovrsna** grupa.

Raznovrsnost znači da se i ljudi sa invaliditetom razlikuju jedni od drugih.

Osobe sa invaliditetom imaju različite potrebe.

Osobe sa invaliditetom ne razmišljaju na isti način.

Osobe sa invaliditetom imaju različite ideje.

Osobe sa invaliditetom imaju različite **prioritete.**

Prioriteti su stvari koje su nekoj osobi najvažnije.

Moramo da razumemo da su osobe sa invaliditetom međusobno različite.

To će pomoći da obezbedimo da osobe sa invaliditetom učestvuju na izborima na način koji njima odgovara.

Svet se stalno menja.

Ljudi uče da na nove načine razmišljaju o određenim stvarima.

U prošlosti smo govorili da su dobrotu i dobročinstvo način da se pomogne osobama sa invaliditetom.

Sada znamo da osobe sa invaliditetom imaju ista prava kao i svi ljudi.

To se zovu **ljudska prava**.

Postoji dokument pod nazivom **Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom**.

Konvenciju o pravima osoba sa invaliditetom donele su Ujedinjene Nacije i njen skraćen naziv na engleskom je **CRPD**.

CRPD je pravni dokument o ljudskim pravima osoba sa invaliditetom.

CRPD nam govori da osobe sa invaliditetom imaju ista prava kao i svi ostali ljudi.

Deo CRPD-a pod nazivom **član 29** nam govori da osobe sa invaliditetom imaju pravo da učestvuju u politici i izborima.

Deo CRPD-a pod nazivom **član 12** govori o prihvatanju odluka koje donose osobe sa invaliditetom.

Član 12 takođe govori o tome da se osobama sa invaliditetom treba da se pruži određena pomoć u donošenju odluka.

Dobijanje pomoći za donošenje odluka naziva se **odlučivanje uz podršku**.

Posmatrači tokom procesa izbora

Posmatrači izbora ODIHR treba da provere da li je ono što zemlje rade u skladu sa onim što CRPD kaže.

Osoba sa invaliditetom može da učestvuje na izborima na različite načine:

Možete da učestvujete u politici kada ste **kandidat na izborima**.

Kandidat na izborima je osoba koja želi da se bavi politikom i radi kao političar.

Kandidat na izborima želi da ljudi glasaju za nju ili njega.

Možete da učestvujete u politici i kada učestvujete u **predizbornoj kampanji**.

Predizborna kampanja je vreme pred izbore kada političari pozivaju ljude da glasaju za njih.

Možete da učestvujete na izborima i kada **glasate** za određene kandidate.

**Postoje četiri dela
ove brošure**

Poglavlje 1. govori o CRPD i drugim važnim pravnim dokumentima iz celog sveta.

Poglavlje 2. govori o **preprekama** sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom na izborima.

Prepreke su stvari koje otežavaju ili onemogućavaju osobama sa invaliditetom da učestvuju na izborima.

Poglavlje 2. takođe govori o tome kako se osobama sa invaliditetom može pomoći da prevaziđu te prepreke.

Poglavlje 3. govori o svakoj pojedinačnoj fazi izbora.

Poglavlje 3. takođe govori o stvarima koje posmatrači izbora ODIHR treba da provere u svakoj fazi izbora.

Poglavlje 4. govori o različitim načinima na koje posmatrači izbora ODIHR mogu da proveravaju izbore.

Poglavlje 4. govori i o tome kako ODIHR pomaže vladama.

Poglavlje 1. CRPD i drugi važni međunarodni dokumenti

Tokom godina su napisani mnogi važni dokumenti o osobama sa invaliditetom koje učestvuju u politici.

Neki od tih dokumenata su ideje i planovi.

Neki od tih dokumenata su **pravni dokumenti**.

Pravni dokumenti govore o pravilima koja moramo da poštujemo.

CRPD sadrži najviše informacija o osobama sa invaliditetom koje učestvuju u svakodnevnom životu i politici.

OEBS kaže da je **pluralistička demokratija** najbolji način da postoji demokratija i pravičnost za sve grupe ljudi.

Pluralistička demokratija znači da su različite grupe ljudi zastupljene u politici i javnoj debati.

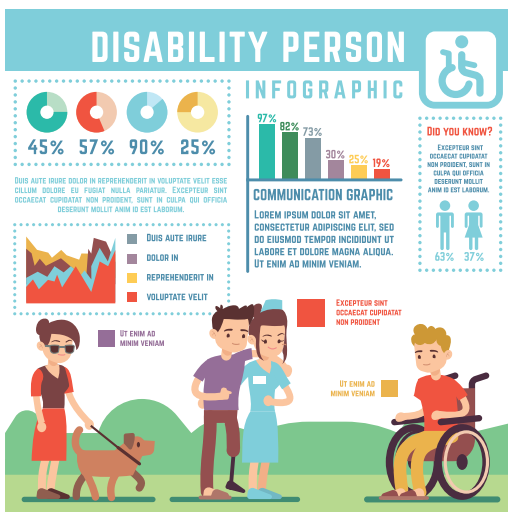
Godinama unazad, dešavalo se da ljudima sa intelektualnim **smetnjama** oduzmu pravo glasa.

CRPD kaže da je to **diskriminacija**.

Diskriminacija je kada se prema nekoj osobi ili grupi ljudi ne postupa kao prema drugim osobama ili grupama ljudi.

CRPD kaže da osobe sa invaliditetom mogu da učestvuju u svim delovima izbora, bez ikakve diskriminacije.

CRPD kaže da je važno da se prikupe informacije o osobama sa invaliditetom.

Te informacije mogu da se koriste za donošenje dobrih odluka.

CRPD kaže da te informacije moraju da budu organizovane i podeljene u različite oblasti.

Različiti delovi informacija govore o različitim vrstama osoba sa invaliditetom.

Različite informacije pokazuju nam koji su najbolji načini da pomognemo svim osobama sa invaliditetom da učestvuju u politici i izborima.

CRPD kaže da je važno razgovarati sa osobama sa invaliditetom o zakonima i politikama o invaliditetu.

Važno je da se pribave mišljenja osoba sa invaliditetom o tim zakonima i politikama.

CRPD kaže da osobe sa invaliditetom treba da imaju mogućnost da koriste sva javna mesta i usluge na isti način kao i ostali ljudi.

To se zove **pristupačnost**.

CRPD kaže da informacije moraju da budu pristupačne tako da svi ljudi mogu da ih dobiju i razumeju.

To se isto zove **pristupačnost**.

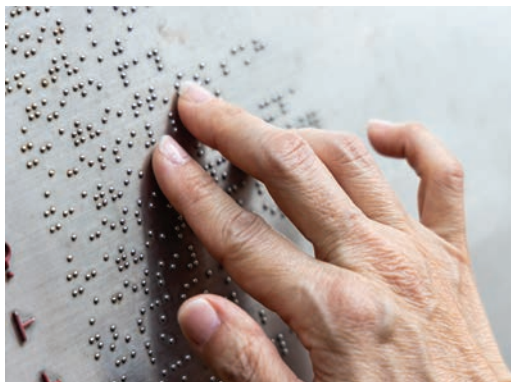
Zvučne informacije su informacije koje možete da čujete.

Podkast je vrsta zvučne informacije koja se sluša putem interneta.

Vizuelne informacije su informacije koje možete da vidite.

Plakat je vrsta vizuelnih informacija.

Taktilne informacije su informacije koje možete da dodirnete.

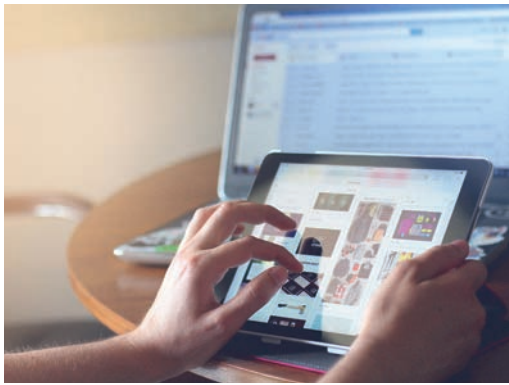
Brajevo pismo je vrsta taktilnih informacija.

Tekst pisan velikim slovima čini informacije pristupačnijim.

Lako razumljive informacije su informacije koje su pisane običnim jezikom.

Lako razumljive informacije sadrže slike.

Audio-vizuelne informacije sadrže informacije koje možete istovremeno da čujete i vidite.

Video zapis je vrsta audio-vizuelnih informacija, odnosno onih informacija koje možete i da vidite i da čujete.

Informacije treba da su postavljene na pristupačnim mestima.

Informacije mogu da se postave na Internet tako da osobe koje ne mogu da putuju ipak mogu da budu uključene.

CRPD kaže da:

- Informacije
- Mesta i
- Usluge
- Proizvodi

treba da budu izrađeni po **univerzalnom dizajnu**.

Univerzalni dizajn znači da su različita okruženja osmišljena i napravljena tako da svi ljudi mogu da ih koriste i razumeju.

Ponekad osoba može da ima dodatne potrebe.

Te dodatne potrebe znače da će informacije, proizvodi, mesta ili usluge morati da se prilagode za potrebe te osobe.

Te izmene se zovu **razumno prilagođavanje**.

Razumno prilagođavanje su izmene informacija, proizvoda, usluga ili mesta kako bi svi ljudi mogli da ih koriste.

Deo CRPD pod nazivom **član 29** govori o osobama sa invaliditetom koje učestvuju u politici i izborima.

Član 29. govori o tome da lako razumljive informacije treba da budu dostupne u svakoj fazi izbora.

Član 29. kaže da **biračka mesta** moraju da budu pristupačna za osobe koje koriste invalidska kolica.

Biračko mesto je mesto na koje osoba izlazi da glasa na izborima.

CRPD kaže da je najbolje da osobe sa invaliditetom glasaju na biračkim mestima zajedno sa svim ostalim biračima.

To omogućava da te osobe mogu tajno da glasaju.

Tajno glasanje je važan deo demokratije.

Član 29. kaže da osobe sa vizuelnim smetnjama treba da imaju mogućnost da glasaju na biračkom mestu koristeći **pomagalo za glasanje**.

Pomagala za glasanje su stvari koje omogućavaju ili olakšavaju osobi sa invaliditetom da glasa.

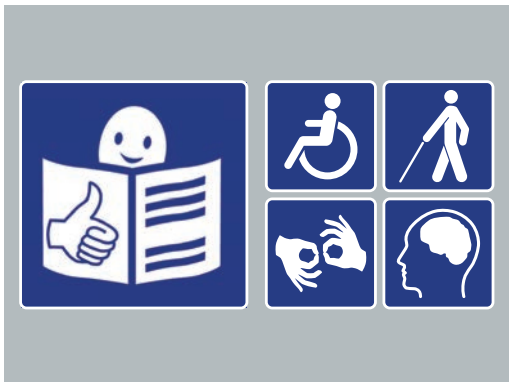
Član 29. takođe kaže da osobi sa invaliditetom prilikom glasanja na biračkom mestu može da pomogne osoba koju sama izabere.

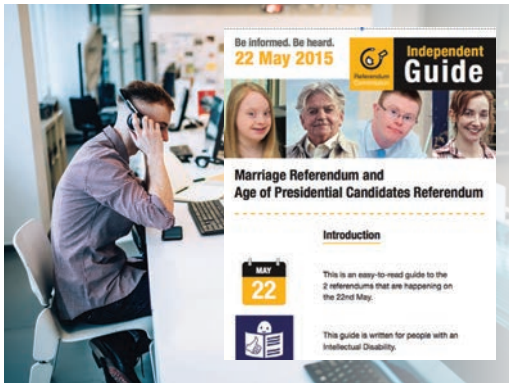
Politički sastanci moraju da se održavaju na mestima koja su pristupačna za osobe sa invaliditetom.

To takođe znači da ljudi mogu da učestvuju na sastancima koristeći internet.

Informacije na političkim sastancima moraju da budu pristupačne, kako bi osobe sa invaliditetom mogle da ih razumeju.

Informacije koje političke stranke i kandidati pružaju moraju da budu pristupačne kako bi osobe sa invaliditetom mogle da ih razumeju.

Kada osobe sa invaliditetom razumeju različite informacije o politici, tada mogu i da naprave **informisan izbor**.

STEREOTYPE

Ponekad ljudi misle da osobe sa invaliditetom nisu zainteresovane za izbore.

To se zove **stereotip**.

Stereotip je neko uverenje ili mišljenje o grupi ljudi. Stereotipi često mogu da budu pogrešni i štetni za te grupe ljudi.

CRPD želi da osigura da osobe sa invaliditetom ne budu tretirane na taj način.

CRPD želi da **mediji** prikazuju osobe sa invaliditetom kao učesnike u politici.

12

Deo CRPD, pod nazivom **član 12.** govori o prihvatanju odluka koje donose osobe sa invaliditetom.

Član 12. takođe govori o tome da se osobama sa invaliditetom treba da se pruži određena pomoć u donošenju odluka.

Dobijanje pomoći za donošenje odluka naziva se **odlučivanje uz podršku**.

Evropski sud za ljudska prava je sud koji razmatra pritužbe ljudi koji kažu da im je njihova zemlja oduzela jedno ili više njihovih ljudskih prava.

Taj sud se skraćeno zove **ESLjP** na srpskom jeziku.

Ono što ESLjP kaže važno je i tiče se svih zemalja u Evropi.

ESLjP je razmatrao pitanja o osobama sa invaliditetom u Mađarskoj.

Taj slučaj je poznat pod nazivom **Kiš protiv. Mađarske (2010)**.

Pravo glasa je u tom slučaju oduzeto ljudima zbog toga što imaju intelektualni invaliditet.

ESLjP je rekao da osobama sa invaliditetom ne može da se zabrani da glasaju.

ESLjP je rekao da osoba sa invaliditetom može da bude testirana da bi se videlo da li je u stanju da glasa.

Važne organizacije imaju različita tumačenja o pravima osoba sa invaliditetom.

CRPD kaže da je procenjivanje (testiranje) da li je osoba sa invaliditetom u stanju da glasa diskriminacija.

CRPD kaže da svi ljudi sa invaliditetom imaju pravo glasa.

CRPD se ne slaže sa stavom ESLjP-a o testiranju osoba sa invaliditetom.

Poglavlje 2. Prepreke za učeštvovanje na izborima

Teško je doći do informacija o broju osoba sa invaliditetom koje glasaju na izborima.

Prema nekim informacijama, osobe sa invaliditetom **nedovoljno su zastupljene** u svim fazama izbora.

Nedovoljno zastupljene znači da nema dovoljno ljudi sa invaliditetom koji učestvuju na izborima.

Osobe sa invaliditetom su nedovoljno zastupljene kao:

- Glasači
- Kandidati
- Političari
- Posmatrači izbora
- Izabrani funkcioneri – političari koji čine vlast
- Osoblje u biračkim telima – ljudi koji vode izbore.

Neki od razloga zbog kojih osobe sa invaliditetom ne učestvuju na izborima su:

- Zakonske prepreke – to znači da zakoni neke zemlje otežavaju ili onemogućavaju osobama sa invaliditetom da učestvuju na izborima.
- Negativni stereotipi i predrasude o osobama sa invaliditetom.
- Informacije o učestvovanju na izborima nisu pristupačne.
- Osobe sa invaliditetom nemaju dovoljnu podršku da bi mogle da učestvuju u izborima.
- Nema dovoljno diskusije sa osobama sa invaliditetom.

STEREOTYPE

Organizacije osoba sa invaliditetom skraćeno se zovu organizacije **OSI**.

Organizacije OSI govore o preprekama sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom.

Odluke i politike donete zajedno sa organizacijama OSI od velike su pomoći osobama sa invaliditetom.

Organizacije osoba sa invaliditetom kažu da osobe sa invaliditetom ne učestvuju na izborima zbog diskriminacije.

To znači da su osobe sa invaliditetom **još više isključene** iz društva.

Kada su ljudi **isključeni** to znači da su izostavljeni iz nečega.

Osobe sa invaliditetom nisu **konsultovane** oko pitanja koja utiču na njih.

Konsultovati znači zatražiti mišljenje osoba sa invaliditetom.

„**Ništa o nama bez nas**“ je naziv kampanje i moto invalidskog pokreta u svetu.

„Ništa o nama bez nas“ je kampanja koja se zalaže da osobe sa invaliditetom uvek budu uključene u donošenje važnih odluka o pitanjima invaliditeta.

CRPD kaže da osobe sa invaliditetom i **organizacije osoba sa invaliditetom** moraju da učestvuju u donošenju odluka.

Žene sa invaliditetom suočavaju se sa mnogim preprekama za učešće na izborima.

Nema dovoljno žena sa invaliditetom koje učestvuju u politici i izborima.

Žene sa invaliditetom su **nedovoljno zastupljena grupa** u politici.

O temama koje su važne za žene sa invaliditetom ne govori se dovoljno.

Te teme podrazumevaju mogućnost da učestvuju u politici i da kontrolišu sopstvene živote.

Teme koje su važne za žene sa invaliditetom mogle bi da budu zaboravljene.

Poglavlje 3. Različite faze izbora

Posmatrači izbora ODIHR moraju da razmišljaju o tome koja su najvažnija pitanja za osobe sa invaliditetom koje učestvuju na izborima.

U ovoj brošuri je spisak najvažnijih pitanja za posmatrače u svakoj fazi izbora.

1. Predizborna faza – to je period pre održavanja izbora.

ODIHR je institucija OEBS.

57 zemalja su članice OEBS-a.

ODIHR posmatra izbore u tim zemljama.

Samo nekoliko zemalja OEBS-a ima zakone o osobama sa invaliditetom koje učestvuju na izborima.

Mnoge zemlje ne smatraju da je nepostojanje univerzalnog dizajna diskriminacija.

Mnoge zemlje ne prepoznaju da je nepostojanje razumnog prilagođavanja diskriminacija.

9

Posmatrači izbora ODIHR moraju da provere da li se poštuje član 9 CRPD.

Član 9. CRPD govori o pristupačnosti.

Mesta na kojima se odvijaju kampanje i glasanje moraju da budu pristupačna.

Neke važne stvari koje treba da postoje su:

- Rampe
- Parking za osobe sa invaliditetom

- Toaletni prostori pristupačni za osobe koje koriste invalidska kolica
- Znakovi na prostorijama.

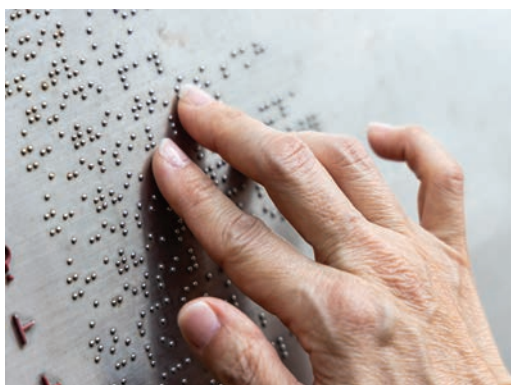

Informacije o izborima moraju da budu pristupačne.

Pre izbora, ljudi moraju da znaju koje su stvari na raspolaganju kao pomoć u glasanju za osobe sa invaliditetom.

Na raspolaganju bi trebalo da postoje asistivni uređaji i pomagala za mobilnost.

Asistivni uređaji za glasanje su stvari koje omogućavaju ili olakšavaju osobi sa invaliditetom da glasa. Pomagalo za mobilnost je asistivni uređaj koji pomaže ljudima da se kreću.

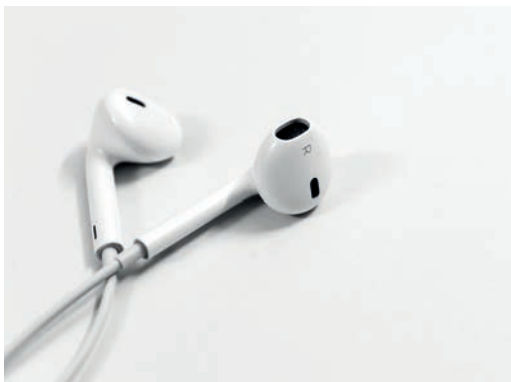

Član 2. CRPD govori o različitim načinima komunikacije sa različitim grupama ljudi.

Informacije o izborima moraju da budu u taktilnom, zvučnom i vizuelnom formatu.

Taktilne informacije su informacije koje možete da dodirnete.

Brajevo pismo je vrsta taktilnih informacija.

Zvučne informacije su informacije koje možete da čujete.

Podkast je vrsta zvučne informacije koja se sluša putem interneta.

Vizuelne informacije su informacije koje možete da vidite.

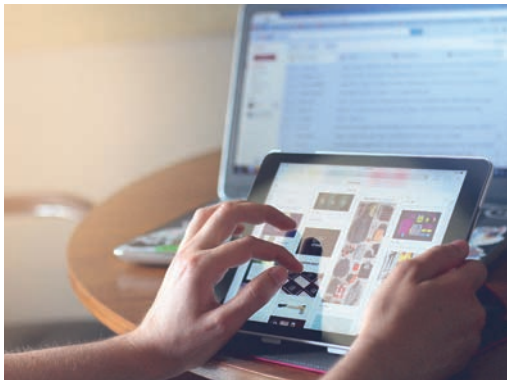
Plakat je vrsta vizuelnih informacija.

Tekst pisan velikim slovima čini informacije pristupačnijim.

Lako razumljive informacije su informacije koje su napisane jednostavnim jezikom.

Lako razumljive informacije sadrže slike.

Audio-vizuelne informacije sadrže informacije koje možete istovremeno i da čujete i da vidite.

Video zapis je vrsta audio-vizuelnih informacija.

Informacije na internet stranicama o izborima moraju da poštuju posebna pravila kako bi te stranice bile pristupačne.

Posmatrači ODIHR proveravaju da li su glasački listići pristupačni svim osobama sa invaliditetom.

Član 9. CRPD kaže da je ljudima koji rade na izborima potrebna obuka o pitanjima invaliditeta.

Pre donošenja odluka o pitanjima invaliditeta, potrebno je konsultovati osobe sa invaliditetom.

Konsultovati osobe sa invaliditetom znači pitati ih za njihovo mišljenje.

Osobama sa invaliditetom će možda biti potrebno više vremena od drugih grupa da daju svoje mišljenje.

Konsultovanje osoba sa invaliditetom trebalo bi da se dešava često.

To će pomoći da se pribave mišljenja osoba sa invaliditetom.

O pravilima za održavanje izbora trebalo bi konsultovati organizacije OSI.

Posmatrači tokom procesa izbora

Posmatrači izbora ODIHR moraju da provere da li su organizacije OSI konsultovane o sprovođenju izbora.

Posmatrači ODIHR moraju da provere da li u zemlji postoje neki zakoni koji kažu da osoba sa invaliditetom ne može da glasa.

U nekim zemljama postoje zakoni koji kažu da osoba sa invaliditetom ne može da bude kandidat na izborima.

Kada osoba sa invaliditetom nema pravo da učestvuje na izborima, može da uputi zvaničnu žalbu.

Mediji moraju da konsultuju organizacije OSI.

Organizacije OSI mogu da pomognu medijima da provere da li su informacije o izborima pristupačne.

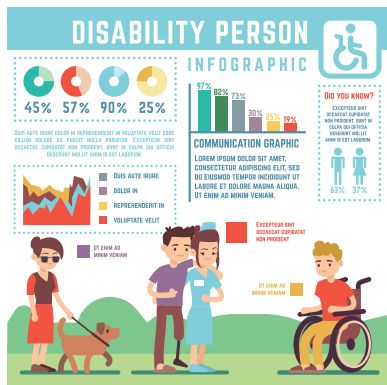

CRPD kaže da mediji moraju da edukuju javnost o glasanju na izborima.

Ta edukacija mora da bude pristupačna osobama sa invaliditetom.

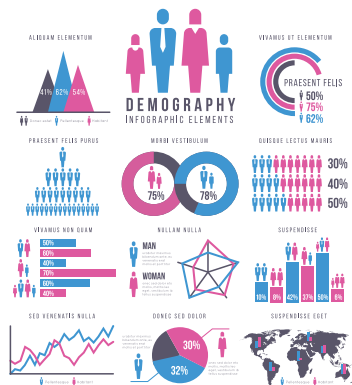

Posmatrači ODIHR moraju da provere da li je osobama sa invaliditetom omogućeno da se na pristupačan način registruju za glasanje.

Veoma je teško prikupiti informacije o različitim osobama sa invaliditetom koje učestvuju na izborima.

Osobe sa invaliditetom imaju pravo na privatnost.

Teško je obezbediti da postoje i da su dostupna najbolja pomagala ako se ne prikupljaju informacije o:

- različitim vrstama invaliditeta koje osobe imaju
- uzrastu
- polu.

Dobra ideja je pitati ljude o tome kakva im je pomoć potrebna, umesto pitati ih o njihovom invaliditetu.

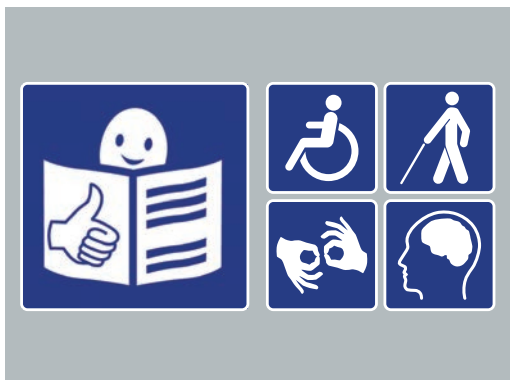
Nema mnogo zemalja OEBS-a koje pružaju pomoć osobama sa invaliditetom da budu kandidati.

Osobama sa invaliditetom nije uvek pristupačno niti omogućeno da budu kandidati na izborima.

Politička stranka je grupa političara koji rade zajedno zato što imaju iste prioritete i ideje.

Osobe sa invaliditetom takođe mogu da budu članovi političke stranke.

Političke stranke bi trebalo da informacije o svojim planovima učine pristupačnim.

To pomaže da osobe sa invaliditetom mogu da naprave informisan izbor.

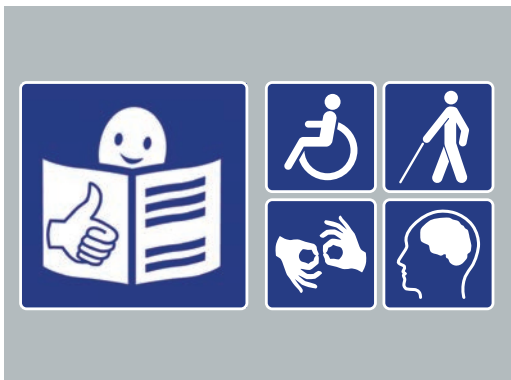
Može biti potrebno da političke stranke pruže dodatnu pomoć i novac kako bi pomogle osobi sa invaliditetom da bude kandidat na izborima.

Kandidatu za izbore koji je osoba sa invaliditetom može biti potrebno **razumno prilagođavanje** kao što je personalni asistent ili prevodilac na znakovni jezik.

2. Dan izbora – to je dan kada ljudi glasaju na izborima.

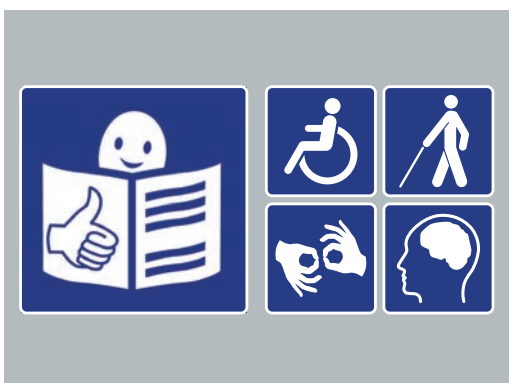
CRPD kaže da izbori moraju da se organizuju na pristupačan način.

CRPD kaže da moraju da se poštuju principi **univerzalnog dizajna**.

Biračka mesta moraju da budu pristupačna za sve osobe sa invaliditetom.

Informacije o glasanju moraju da budu pristupačne za sve osobe sa invaliditetom.

Posmatrači izbora ODIHR treba da provere da li osobe sa invaliditetom mogu da dobiju pomoć za glasanje ako im je potrebna.

Glasački materijali i oprema moraju da budu univerzalnog dizajna.

Osobama sa umanjenim vizuelnim sposobnostima će možda će biti potrebni:

- Lupa
- Taktilni glasački listići
- Vodiči za glasanje na Brajevom pismu

Osobama sa različitim vrstama invaliditeta možda će biti potrebna osoba koju sami izaberu da im pomogne pri glasanju.

Važno je da tu osobu izabere sama osoba sa invaliditetom.

Ako osobi sa invaliditetom pomaže pri glasanju neko drugi, kao što je službenik na glasačkom mestu, to može da znači da glasanje nije tajno.

Posmatrači izbora ODIHR treba da provere šta zakon kaže o glasanju uz asistenciju.

Posmatrači izbora ODIHR moraju da provere da li je glasanje neke osobe tajno.

CRPD kaže da je najbolje da osobe sa invaliditetom glasaju na biračkim mestima zajedno sa svim ostalim biračima.

Ponekad to nije moguće.

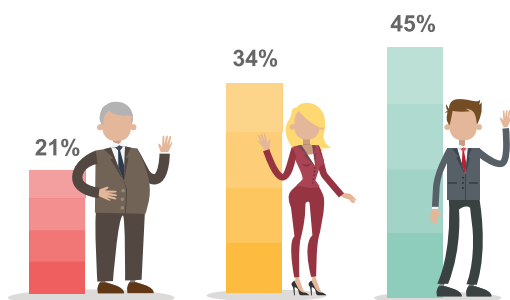

Posmatrači izbora ODIHR moraju da provere da li je moguće da se glasa na druge načine.

Drugi načini glasanja su glasanje poštom ili elektronski.

Posmatrači izbora ODIHR moraju da provere da li se ti drugi načini glasanja sprovode na najbolji način.

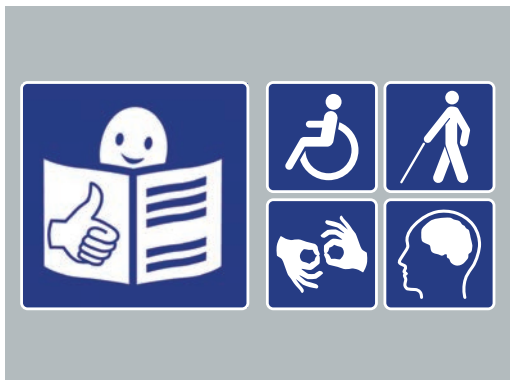

3. Postizborna faza – to je faza nakon što su ljudi glasali.

Važno je da osobe sa invaliditetom saznaju za rezultate izbora u **realnom vremenu**.

Realno vreme je vreme kada da se izborni rezultati saopšte javnosti.

Izborni rezultati moraju da se daju u pristupačnim formatima da bi ih osobe sa invaliditetom razumele.

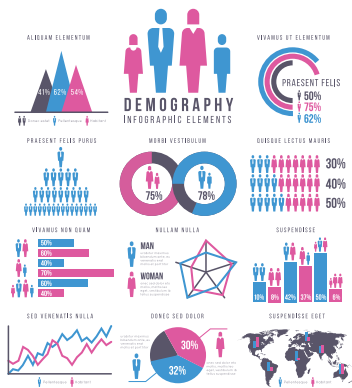

Član 13. CRPD govori o tome da osobe sa invaliditetom moraju da uživaju jednak tretman kao i ostali građani.

Posmatrači ODIHR moraju da provere da li postoji način da osobe sa invaliditetom mogu da se žale ako nešto nije u redu u vezi sa izborima.

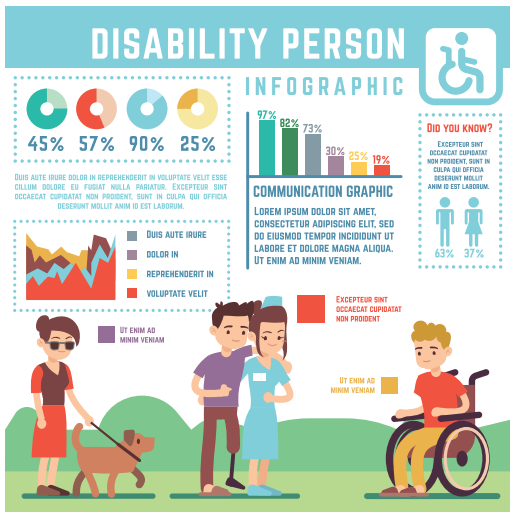

CRPD se brine da su osobe sa invaliditetom **nedovoljno zastupljene** kao kandidati i u javnim organizacijama.

Važno je da se prikupe i objave informacije o tome koliko je osoba sa invaliditetom bilo među kandidatima na izborima.

Važno je da se prikupe i objave informacije o tome koliko je osoba sa invaliditetom u biračkom spisku.

Bilo bi korisno kada bi sve informacije o osobama sa invaliditetom koje učestvuju na izborima bile organizovane u različite delove.

Različiti delovi informacija govore o različitim vrstama osoba sa invaliditetom.

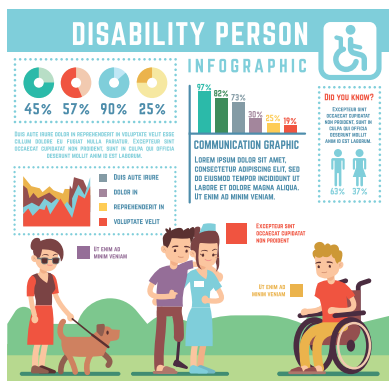
Različite informacije mogu da se koriste da bi glasanje bilo pristupačnije svim osobama sa invaliditetom.

Poglavlje 4.

Rad ODIHR

Osobe sa invaliditetom koje učestvuju na izborima važan su deo CRPD-a.

Važno je da se prikupe informacije o osobama sa invaliditetom koje učestvuju na izborima.

Posmatrači tokom procesa izbora

ODIHR šalje posmatrače izbora na različita mesta da vide da li osobe sa invaliditetom mogu da učestvuju na izborima.

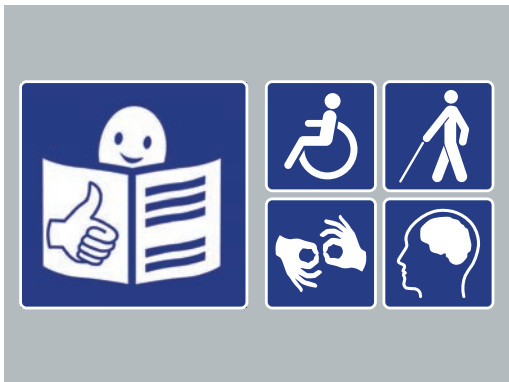

Organizacije OSI i građani posmatrači takođe mogu da pomognu u prikupljanju informacija u nekoj zemlji.

Najvažnija pitanja za osobe sa invaliditetom da učestvuju na izborima su:

- da imaju stvarnu šansu da budu kandidati

- da dobiju pristupačne informacije o izborima,

- da mogu da glasaju bez prepreka

- da saznaju rezultate izbora u pristupačnom formatu.

ODIHR šalje misiju za procenu potreba u neku zemlju pre izbora.

Misija za procenu potreba proverava predizborne radnje i predlaže da li bi ODIHR trebalo da posmatra izbore.

Misija za procenu potreba sastaje se sa organizacijama OSI.

Nakon posmatranja izbora, ODIHR piše izveštaj o tome.

U izveštaju se navodi da li su osobe sa invaliditetom mogle da učestvuju na izborima koje je ODIHR posmatrao.

Naknadno praćenje

ODIHR prati zemlje u kojima je posmatrao izbore.

Svojim **aktivnostima praćenja** ODIHR pokušava da učini izbore pristupačnijim.

Izbori mogu da budu bolji kada su osobe sa invaliditetom deo politike i izbora.

Učešće nedovoljno zastupljenih grupa u politici je važno.

ODIHR želi da uključi nedovoljno zastupljene grupe u poboljšanje izbora.

ODIHR želi da obezbedi da nedovoljno zastupljene grupe budu više angažovane na budućim izborima.

ODIHR želi da se konsultuje sa organizacijama OSI o tome kako da se izbori unaprede.

ODIHR želi da se nacionalne vlade takođe konsultuju sa organizacijama OSI o pitanjima invaliditeta.

ODIHR želi da nacionalne vlade usklade svoje aktivnosti sa onim što CRPD kaže.

Posmatranje izbora od strane ODIHR pomaže vladama da znaju više o načinima kako da pomognu osobama sa invaliditetom da učestvuju na izborima.

Posmatranje izbora od strane ODIHR znači da ODIHR nadgleda izbore.

Izbori se nadgledaju da bi se proverilo da li osobe sa invaliditetom imaju priliku da učestvuju na izborima.

Posmatranje izbora od strane ODIHR pomaže vladama da prate šta su odredbe CRPD-a o izborima.

Ova brošura pomaže da se objasne načini kako da se obezbedi da osobe sa invaliditetom mogu da učestvuju na izborima.

Kontakti

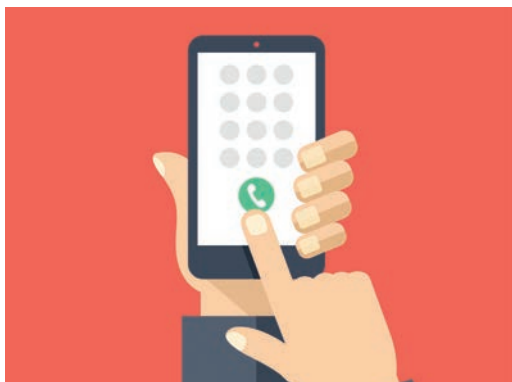

Za više informacija posetite
OSCE.org/ODIHR

Ili možete da saznate više ako nas
kontaktirate na:

E-pošta:
office@odihr.pl

Telefon:
+48 22 5200 600

Poštanska adresa:
OSCE/ODIHR
ul. Miodowa 10
00-251 Varšava, Poljska